

בס"ד
עשיק פ'ר ויצא
שנת תשי"ע לפ"ק
שנת ח'
[כל הזכויות שייכות]

לעילוי נשמת מרת חנה רבקה העניג ע"ה בת הרה"ח ר' משה צבי הלוי אבעלעס ז"ל

שאלות ותשובות בירורי הלכות בנושאים השכיחים בענייני א"ח ויו"ד

דופקי בתשובה

הערות והארות יתקבלו בתשרי
אצל העורך ח'ר שלמה דוד קליין
מס' הפקס' 00442071836956
מס' הטלפון 0727197313

המחבר: תורת "גינול תורה"
שי"י ביחוד דחסידי בעלזא
(קלידס רד.) לונדון י"ד
בנשואות: כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שאלה. האם מותר לבריא להשתמש בויטאמינים בשבת. ומה הדין להשתמש במי פה (הנקרא מאו"ט ווא"ש).

תשובה.

[א.] אין לקחת ויטאמינים בשבת כדי לחזק מזוג, אף לאדם בריא.

[ב.] אולם אדם שעלול בקל להצטנן ולקבל דלקת באופן שיהי חולה כל הגוף, מותר לקחת ויטאמינים בשבת, כדי שלא יצטנן. וכ"ז באופן שלא יועיל אם יקחנה רק בערב שבת ובמצוי שבת.

[ג.] מי שהוא בדייע"ט ולוקח ויטאמינים כתחליף למיני מזון, מותר לקחתה גם בשבת.

[ד.] ולהיפך מי שאין לו תיאבון, ורוצה לקחת ויטאמינים כדי לעורר תאבון, אסור לקחתה בשבת.

[ה.] מותר להשתמש בשבת במי פה הנקרא מאו"ט ווא"ש כדי להעביר ריח הפה. אמנם במי פה רפואיים אין להשתמש בשבת.

האיסור לבריא לקחת דבר לחזק מזוג

מבואר בשו"ע א"ח סי' שכ"ח (ע"י ל"ז) דמי שהוא בריא ואין לו מיהוש מותר לו לאכול ולשתות דבר שהיא רפואה, אמנם במג"א סקמ"ג הביא דבטור מבואר דהיינו ששותה אותו לרעבו ולצמא דמשמע דאם עושה אותה רפואה אסור אפילו אם הוא בריא לגמרי, וכן נקט המג"א לדינא דלא כבית יוסף [וע"י ערוה"ש סעי' מ"ח שרוצה לומר שגם הב"י יודה לזה עיי"ש]. וכדבריו נקט המשנ"ב (ס"ק ק"כ) וביאר דבריו בשם הפמ"ג דהיינו שלוקח דבר לחזק מזוג.

האם האיסור לחזק מזוג הוא דוקא למי שחלש בטבעו, או לכל אדם

בתולדות שמואל (ח"ג דף נ"ח) מסתפק אם מה שאסרו המג"א וש"א לבריא ליקח רפואות לחזק מזוג, אם זה דוקא למי שהוא חלש בטבעו ועושה כדי לחזק מזוג דהוא בכלל האיסור, אבל אם הוא בריא אולם ואוכל או שותה מה שאינו מאכל בריאים מפני שטבע של זה המאכל או המשקה הוא לשמור על האדם שלא ישלש בו מיהוש ידוע ואין זה בכלל רפואה כיון שבאמת אין זה מרפא בעצם אלא מונע את האוכלו שלא יחלה, או אולי דוקא לרעבו ולצמא מותר אבל לתכלית אחר הרי זה בכלל רפואה ואסור, ומסתבר שאין זה בכלל האיסור כי טעם האיסור הוא מפני שאדם בהול על רפואתו וזה אין שייך רק במיהוש ששלט בו כבר, אבל כל עוד שהוא בריא עדיין ועושה רק להעמיד בריאותו ומסתבר שבוה אינו בהול כ"כ, עכ"ל.

ועפ"י"ד יוצא שמותר לקחת ויטאמינים בשבת, שהרי זה עשוי לחזק גופו רק שלא יחלש או לשמור עצמו בריא שלא יבוא לידי חולי ומותר ללקוח בשבת, ורק כשכבר נחלש יאסור ליקחו בשבת לחזק מזוג. וכדבריו כותב נמי לענין ויטאמינים בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ג סי' נ"ד) ע"ש דבריו באריכות.

וע"ש באג"מ שמבאר את דברי הפמ"ג שכתב ע"ד המג"א הנ"ל וז"ל: "עמ"א דאף כה"ג כל שכונתו להיות גופו בריא אסור אף בבריא וכן הוא בלבד דוקא לרעבו או לצמא או לתאוה" עכ"ל. דכונתו שהיה בריא בלא מיהוש אבל טבע מזוג גופו היה חלש ונתכוין במה שאכל שיהיה מזה גופו בריא שישתנה מחלש לבריא זה אסור אף בבריא שאין לו שום מיהוש, אבל להתחזק בעלמא משמע מלשוננו שמונתו, עכ"ל. אולם באמת מבואר בפמ"ג לקמן בסמוך (סקמ"ט) להדיא דלא כמו שביאר בדבריו האג"מ, דכותב בזה"ל: "כל שמתכוין לרפואה ומוכחא מילתא, אף בבריא ממש, רק עושה לשמור מזוג וכדומה שלא יחלש אסור, עיין אות מ"ג ואות מ"ח" עכ"ל. הרי שביאר לן להדיא דאפילו אם הוא כעת בריא ממש ורק רוצה לקחת הרפואה כדי לחזק מזוג דאסור, וזה דלא כהאג"מ, וגם האג"מ בעצמו כתב דמדברי המח"ש מוכח דלא כדבריו.

ונהג בשו"ת באר משה (ח"א סי' ל"ג) הביא ראי' להתיר ממה דאיתא בשו"ע (סעי' כ"ד) דנותנין עלה ע"ג מכה בשבת שאינה אלא כמשמרה, וכן מבואר בשו"ע (סעי' כ"ז) מכה שנתרפאה נותנין עלי' רטיה שאינה אלא כמשמרה, וכתב המג"א (לא שאינה בהול כ"כ שיבוא לידי שחיקת סממנין ולמירוח, הרי דבמקום שאינו בהול כי אין שום מחלה לפנינו ליכא משום גזירת שחיקת סממנין, עכ"ל.

וליישב הערותיו (שלא תקשה על הפמ"ג) נקדים עם עוד ב' הערות שהעיר התהלה לדוד (ס"ק ס"ה) דהא מבואר בשו"ע סעי' ל"ו דמשום ריח הפה מותר, והמרדכי בשם ר"ש למד מזה הא דסעי' ל"ח דכדי להנעים הקול מותר, ולכאורה לפי דברי המג"א ה"י לנו לאסור, וכתב דע"כ גם המג"א מודה בכ"ז דאינו מיקרי לרפואה ולא מיקרי לרפואה אלא כשכונתו להיות גופו בריא, ודברים אלו אף להם שייכות לרפואה, עכ"ל. ולפי דבריו מיושב גם זה דהעיר הברא משה דשם המדובר בדברים המשמרים את המכה בהול ומרפאים כלל, ואין להם שייכות לרפואה כלל, משא"כ כאן, [וע"י בס' פרי הגן על הפמ"ג סי' שכ"ח עמ' רל"ד] שמישש כן את דברי הבא"מ מדעת עצמו, ולהאמור כן מבואר בתהל"ד.

האם יש להתיר כיון שהיום המון עם גדול נוהגין ללקחם בכל יום

הנה יש שאמרו להתיר לקחת ויטאמינים, כיון שהיום המון עם גדול נוהגין בכל יום ליקח ויטאמינים שונים שוב הוי כמאכל בריאים. אבל באמת זה ליתא דבעיקר הדבר שמה שהן לוקחין נחשב לפי הנ"ל לרפואה ואסור, ולא מהני מאכל בריאים רק מה

שהבריאים משתמשין בה שלא לשם רפואה. ועוד דמבואר בקצוה"ש שלא הותר בזה רק דברים שהבריאים יאמרו שעושהו לתענוג ולא בדברים שהבריאים עוסקין בה כעין רפואה, ע"ש. וכן העיר בשו"ת נשמת שבת (סי' שי"א).

וע"ש שהעיר עוד מהמבואר באגלי טל דלא הותר מאכל בריאים אלא מידי דאכילה ושתי' ורתיצה וסיכה, עכ"ל. אולם האג"ט מסיים שם (מלאכת טוהן סוף סקמ"ו) "אבל שאר דברים אם ניכר שהוא חולה ושהיא רפואה אף שאינו ניכר שכונתו לרפואה, אסור", עכ"ל. והן אמנם שבלקחת ויטאמינים ניכר שהיא רפואה, אבל בכלל לא ניכר שהוא חולה דהרי הרבה בריאים לוקחין אותן, וממילא צ"ע אי זה דומה לנידון דידן. שוב הראני בקובץ קול התורה (תוברת נ') בשם בעל חשב האפור שמתיר לקחת ויטאמינים בשבת מטעם דהוי כיום מאכל בריאים, אולם לפי הנ"ל מתבאר דלא אמר' כן רק במאכלים ולא ברפואות.

ההכרעה בענין לקחת ויטאמינים לבריא

עפ"י המתבאר עד כה יוצא לן דאסור אפילו לבריא לקחת ויטאמינים בשבת, וכן מחמירין בוה: הגר"ש אויערבאך וצ"ל בשש"כ (פל"ד הע' פ"ה) ובתשובתו בפניני המאור (מאוה"ש ח"א מכתב ב"ב), שו"ת ויען יוסף (סי' ק"פ) קובץ מבית לוי (ח"ג עמ' קלז) בשם בעל 'שבט הלוי' וע"ש דלאדם חלש מתירים, שו"ת משנה הלכות (ח"ד סי' נ"א) שו"ת שרגא המאיר (ח"ב סי' מ') ע"ש שכותב דעל אף דתא דהיתרא עדיף מ"מ כאן לא נראה מקום להתיר, ודוהה שם מש"כ בשו"ת משנת יעקב (סי' ל"ח וסי' נ"ג), וכ"ה בחוט שני (שבת ח"ד עמ' קנ"א) קיצור הל' שבת (מ"ד-ט"ז), ברית עולם (מלאכת רפואה אות ל"ח), שו"ת אבני ישפה (ח"ב סי' ל"ג) ובשו"ת נשמת שבת (שם).

מי שהוא עלול בקל להצטנן

הנה מבואר באגלי טל (שם סקמ"ב) שמותר ליקח רפואה שלא יבוא לידי חולי כולל כל הגוף, וע' שש"כ (פל"ד סי"ז) דכ"מ מהרמב"ם פכ"ב מהלכות שבת ה"ו. וכע"ז מבואר במקו"ח להחוי"י (ריש סי' שכ"ח) דבמיהוש הידוע שאם לא יעשה לו תיכף רפואה יפול למשכב ויחלה מותר על ידי גוי, ע"כ. ובנשמת שבת (סי' שע"ג) הוכיח כן גם ממה דמבואר בסוסי' רע"ז דמותר בחורף לומר לעכו"ם להבעיר אש כדי להמם הבית משום דהכל חולים אצל צינה, ולא בעינן להמתין עד שיצטנן ויחלה ואו נחמם הבית, וא"כ ה"נ דכוותה.

ועפ"י"ד נראה שמי שעלול בקל להצטנן ויהא בגדר חולה כל הגוף דמותר לו להשתמש בויטאמינים בשבת, וכ"כ בס' נשמת אברהם (חאו"ח סי' שכ"ח סק"ג) בשם הגר"ש אויערבאך וצ"ל, וז"ל: אדם שעלול בקל להצטנן ולקבל דלקת ריאות או מחלה אחרת אשר לאחר שיחלה בה יהיה מותר ברפואה למה לנו להמתין עד שיחלה אם אפשר למנוע, ולכן מותר ודאי להשתמש בויטאמינים אם הצורך הוא לקבל את זה בכל יום גם בשבת, עכ"ל. וע"י גם בשו"ת תשובות ונהגות (ח"ג סי' ק"ד) דאם צריך הויטאמיין בשבת דיכול לקחתה. אולם הוסיף בוה הגר"ש"א בתשובתו בפניני המאור (שם) "אבל מכל מקום חושבני שיכול לקחת הויטאמינים בערב שבת סמוך לשבת ומיד במצו"ק ולא יצטרך ליקח בשבת, מלבד אם אינו מועיל מה שיקח בערב שבת וצריך גם לקחת בשבת שאו מותר לקחת גם בשבת, ועכ"פ אין נפקא מינה בין ויטאמינים לשאר תרופות".

לקחת ויטאמינים למי שהוא בדייע"ט, ולהיפך למי שאין לו תיאבון לאכול

נראה פשוט שמי שהוא באמצע סידרה של דייע"ט ולוקח ויטאמינים כתחליף למיני מזון, מותר לקחתה בשבת, דהרי הוא דומה ממש לרעבו ולצמא המבואר בשו"ע, וכ"ה בשש"כ (שם) בשם הגר"ש"א "כשלוקח את הויטאמינים כתחליף למיני מזון, כי או הרי זה חשיב כמאכל", וע"י גם בשו"ת ציץ אליעזר (חי"ד סי' נ') דבאופן זה גם המג"א יודה שמותר לקחת דאין זה לחזק מזוג אלא למלאות רעבונו.

אמנם להיפך אם לוקח אותו כדי לעורר תיאבון, כתב בשו"ת אג"מ (שם): "מסתבר דלאדם שאין לו תאוה אכילה הוא חולה כי דרך בנ"א הבריאים שיש להם תאוה אכילה ואלו שאין להם תאוה אכילה הם חולים וצריכים רפואה שזה אסור, אם הוא באופן קל שלא נחלה כל גופו מזה אסור לו ליקח דברים המרפאים זה, ואם הויטאמינים הם רפואה לזה יהי' אסור ליקחם", עכ"ל. וכ"כ בחוט שני (שם).

לרחוק במי פה הנקרא "מאו"ט ווא"ש"

בשו"ע שם סעי' ל"ז מבואר "אין לועסין מצטכי ולא שפין בו השינים לרפואה ואם משום ריח הפה מותר". ובכה"ג שלוקחו לריח הפה יהא מותר אף שיש בה חומר ההורגת את הבצילע"ץ שיש בתוך הפה, דזה לא נקרא מחלה מוחשית, ואין זה אפילו בכלל לחזק מזוג הנ"ל, וגם דעיקר הסיבה שלוקחו הוא משום ריח הפה, ולא מיתחיו כלל לרפואה.

אולם אם מרפא ג"כ, אזי יהא אסור לקחתה, וכמש"כ האגלי טל (שם ס"ק מ"ו) סוף אות ה' (הנחת דבר בפני להעביר ריח הפה לפי שעה ומרפא ג"כ אסור".) וכ"כ בחוט שני (שבת ח"ד עמ' ריט) "מי שטיפת פה, אם הוא מועיל רק לריח הפה מותר להשתמש בו בשבת, ואם יש בו גם חומר מחטא אסור". ובשולחן שלמה (סי' שכ"ח הע' ד') מובא: ובתשובה לשואל אודות מי פה רפואיים שמשאירים בפה 30 שניות, השיב מרן ולה"ה ע"פ דמעיקר הדין מותר משום שאין חשש של שחיקת סממנים דאין זה רפואה עד שכואב שרוצה לשככו, אלא משתמש במים אלו כדי שלא יבא הכאב, אולם כיון שבוויטאמינים שאין זה מידי דאכילה אנו מחמירים לנהוג עמהם כדיני רפואה כיון שזה מחוי כרפואה ראוי להחמיר בשבת שלא להשתמש גם בוה, עכ"ל.

